

4. Маляренко В.Т. Реформування кримінального процесу України в контексті європейських стандартів: теорія, історія, практика: монографія. / В.Т. Маляренко. – Київ: Концерн: Вид. Дім Ін Юре, 2004. – 544 с.
5. Вільна Енциклопедія «Вікіпедія». Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki>.
6. Буянов М.О. Юридический энциклопедический словарь / отв. ред. М.Н. Марченко. – М. : ТК Велби, Изд-во Проспект, 2007. – 816 с.
7. Шевчук М.І. Ініціатива суду та її межі у з'ясуванні обставин кримінального провадження під час судового розгляду: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. / М.І. Шевчук. – Львів, 2015. – 244 с.
8. Охотницька Н.В. Становлення судової системи України (1991–2012 рр.): історико-правовий аспект. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. / Н.В. Охотницька. – Львів, 2015. – 212 с.
9. Шемшученко Ю.С. Юридична енциклопедія: у 6 т. – Київ: Українська енциклопедія імені М.П. Бажана, 2001. – Т. 3. – 792 с.
10. Ткаченко А.О. Поняття компетенції державного органу // Часопис Київського університету права. – 2009. – № 4. – С. 192–197.
11. Бусел В.Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови. – Київ: Ірпінськ: ВТФ Перун, 2002. – 1440 с.
12. Комаров. С.А. Общая теория государства и права. – М. : Юрайт, 1997. – 416 с.
13. Зелена О. Визначення підстав юридичної відповідальності: актуальні питання // Право України. – 2003. – № 4. – С. 21–26.
14. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 р. № 1402-19. Режим доступу: zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1402-19.
15. Про вищу раду правосуддя: Закон України від 21 грудня 2016 р. № 1798-19. Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-19.
16. Про деякі питання дотримання розумних строків розгляду судами цивільних, кримінальних справ і справ про адміністративні правопорушення / Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 17 жовтня 2014 р. № 11. Режим доступу: gov.ua/laws/show/v0011740-14.

УДК 342.922:347.964

ПАНЧУК В.А.

ЗАВДАННЯ ТА ФУНКЦІЇ ПОМІЧНИКА СУДДІ

У статті визначено функції помічника судді як основні напрями, які виражають зміст діяльності помічника судді та виражаються через сукупність організаційно-правових заходів, що спрямовані для досягнення мети діяльності помічника судді. Доведено, що завдання помічника судді – це провідні заходи, які поєднуються з повноваженнями помічника суду та відображають його роль у судовій системі та спрямовані на реалізацію основних функцій судочинства та надання якісних адміністративних послуг у цій сфері.

Ключові слова: адміністративні послуги, апарат суду, завдання, помічник судді, судочинство, функції.

В статье определены функции помощника судьи как основные направления, которые выражают содержание деятельности помощника судьи и выражаются через совокупность организационно-правовых мероприятий, направленных на достижение цели деятельности помощника судьи. Доказано, что задачи помощника судьи – это ведущие мероприятия, которые сочетаются с полномочиями помощника суда и отражают его роль в судебной системе и направлены на реализацию основных

функций судопроизводства и предоставления качественных административных услуг в этой сфере.

Ключевые слова: административные услуги, аппарат суда, задачи, помощник судьи, судопроизводство, функции.

The article defines the functions of the assistant judge as the main directions that express the content of the assistant judge's activity and are expressed through a set of organizational and legal measures aimed at achieving the purpose of the assistant judge's activity. It is proved that the task of an assistant judge is a leading activity that is combined with the powers of the assistant judge and reflects his role in the judicial system and aimed at the implementation of the basic functions of justice and the provision of quality administrative services in this area.

Key words: administrative services, assistant judge, court apparatus, functions, judicial process, task.

Вступ. Основним завданням помічника судді під час виконання ним службових обов'язків є здійснення функцій, що допомагають у реалізації суддею своїх обов'язків зі здійснення судочинства (підготовка проектів судових рішень, справ до розгляду, унесення судових рішень до ЄДРСР та ін.). Такі обов'язки покладені на суддю та помічника судді державою, яка має три гілки влади: законодавчу, виконавчу та судову (стаття 6 Конституції України) [6; 10].

Судова гілка влади має певну структуровану модель: держава як організація суспільства, що має монополію на владу; суддя як суб'єкт здійснення реалізації державних завдань однієї з гілок державної влади; помічник судді як невід'ємна частина окремого елемента цієї моделі, тобто судді [6].

За часів, коли інституту помічника судді не існувало, суддя здійснював повноваження, покладені на нього державою, самостійно, без будь-якої допомоги. Із введенням посади помічника судді ці повноваження частково були делеговані помічникам для забезпечення більш ефективного здійснення правосуддя та з метою вдосконалення роботи судів [6].

Таким чином, питання дослідження завдань та функцій помічника судді є надзвичайно актуальним, урахувавши ступінь важливості цієї професії для суспільства.

Огляд останніх досліджень. До проблематики визначення завдань та функцій помічника судді зверталися такі вчені: В.П. Бойко, М.С. Булкат, А.А. Іванишук, Т.О. Коломоєць, І.С. Марочкін, І.М. Осика, Н.В. Сібільова, П.Ю. Шпенюва та інші.

У зв'язку з реформуванням судової системи ця проблематика потребує нових викликів.

Постановка завдання. Мета статті полягає в тому, щоб на базі дослідження та аналізу позицій учених-юристів, основ законодавства, визначити провідні завдання та функції помічника судді.

Виклад основних положень. Тлумачний словник визначає поняття «функції» як робота кого-, чого-небудь, обов'язок, коло діяльності когось, чогось; призначення, роль чого-небудь [3]. Функції відповідного органу певні джерела трактують складовими частинами змісту його діяльності, що відображені у встановлених для органу завданнях щодо забезпечення життєво важливих потреб об'єкта управління, здійснюються структурними підрозділами (посадовими особами) органу шляхом реалізації покладених на них повноважень [1, с. 64]. В інших джерелах, функції визначаються комплексом взаємопов'язаних організаційно-правових впливів кожного структурного підрозділу, який слугує напрямом для досягнення мети, поставленої перед системою управління [9, с. 43].

Отже, функції помічника судді – це основні напрями, які виражають зміст діяльності помічника судді та виражаються через сукупність організаційно-правових заходів, які спрямовані для досягнення мети діяльності помічника судді.

Судова влада виконує низку функцій. Найбільш важлива – здійснення правосуддя. Щодо обсягу і меж цієї функції в науці конституційного права немає єдності думок. Крім правосуддя, важливою функцією судової влади є судовий контроль (нагляд) за законністю та обґрунтованістю застосування заходів процесуального примусу. Однією з функцій судової влади може розглядатися і тлумачення правових норм. Функцією судової влади є офіційне посвідчення фактів, що мають юридичне значення. Перераховані функції судової влади носять «зовнішній» характер. Поряд із ними можуть бути виділені і «внутрішні» функції, звернені головним чином до системи

судових органів. Серед них є судовий нагляд за рішенням судів, судове управління, розгляд дисциплінарних проступків суддів та ін. [8, с. 204].

М. Булкат визначила, що функції судової влади у внутрішній сфері, які виокремлено застосовують критерію «за сферою діяльності», мають градацію на основні напрями – об'єкти діяльності судової влади. Умовно їх можна поділити щодо взаємодії з іншими складниками державної влади та «власні» функції судової влади, виконання яких у державі покладено на органи судової влади. Функції судової влади у зовнішній сфері можна умовно поділити за об'єктом діяльності на функції представництва судової влади у зовнішній сфері (у співпраці з різними міждержавними інституціями, світовою спільнотою щодо захисту прав людини та встановлення справедливості), у межах компетенції органів судової влади та участі у роботі наддержавних судових установ. Серед «власних» функцій судової влади можна виокремити функцію здійснення судочинства, виховну, інформаційну, наукову тощо. Безумовно, кожна із зазначених функцій має відповідний зміст та суспільне значення [5, с. 209].

Науковець І. Марочкін, узагальнюючи норми законодавства про судоустрій, пропонував виокремлювати такі основні функції, які здійснюють апарати судів загальної юрисдикції: інформаційно-методичне забезпечення здійснення правосуддя; документальне забезпечення роботи суду; інформаційно-комп'ютерне забезпечення здійснення правосуддя; фінансове, матеріально-технічне та соціально-побутове забезпечення роботи суду; кадрове забезпечення роботи суду; забезпечення інформаційної діяльності суду; забезпечення міжнародно-правового співробітництва судів [11, с. 60–63].

Підтримуючи вищевказану позицію, П. Шпенова запропонувала виокремити такі функції апарату суду: організаційну; інформаційно-аналітичну; представницько-комунікаційну; фінансову; обслуговуючу [14, с. 139].

На думку І. Осики, функції помічника судді можна умовно поділити на чотири основні групи: дослідження й аналітика (законодавства, судової практики, узагальнення практики судді та статистики діяльності судді); складання документів (проекти судових рішень, постанов, ухвал суду, листів, запитів тощо); нагляд та контроль (підготовка слухань, строки, одержання матеріалів, необхідних для розгляду справ, якість протоколів судового засідання, виконання судових рішень, відстеження повідомлень у засобах масової інформації); керівництво секретарем судового засідання (координація його роботи, надання необхідної підтримки і консультацій)» [12].

Метою діяльності помічника судді є виконання технічних функцій із забезпечення та обслуговування роботи судді [13]. Наприклад, заздалегідь за об'єктивними обставинами помічник судді, сприяючи здійсненню правосуддя, виконує не тільки функції помічника судді, але й секретаря судового засідання. Так, заміна секретаря судового засідання під час слухання справи (за відсутністю останнього, секретар не має відповідних навичок), фіксація перебігу судового засідання за допомогою технічних засобів виконується помічником судді. Спираючись на те, що помічник судді, сприяючи здійсненню правосуддя, виконує не тільки функції помічника судді, але й секретаря судового засідання, необхідно законодавчо чітко визначити не тільки вимоги до посади помічника судді, а і його процесуальні права та обов'язки [13].

Із прийняттям Закону України «Про державну службу» в практику державного будівництва України був запроваджений інститут патронатної служби, до яких належать помічники суддів. Державні службовці патронатної служби виконують дорадчі функції, які визначаються згідно із завданнями, обов'язками та повноваженнями, що полягають у підготовці пропозицій, прогнозів, порад, рекомендацій, а також необхідних матеріалів для керівництва, організації контактів із громадськістю та засобами масової інформації. Конкретний перелік обов'язків та прав працівників патронатної служби визначається у посадових положеннях та інструкціях, що затверджуються посадовою особою, при якій утворена служба [9, с. 106].

М. Булкат визначила, що особливістю функцій судової влади щодо взаємодії з іншими складниками державної влади є їх зміст – правовідносини щодо діяльності складника державної влади. На основі застосування критерію «за предметом» у їх складі можна виокремити представницьку функцію, функцію співпраці з іншими складниками державної влади, їх органами, контролюючу функцію (функцію контролю за діяльністю інших складників державної влади) [4, с. 209].

Таким чином, до функцій помічника судді належать такі: технічно-аналітична; підготовча; контрольно-наглядова; забезпечувальна; консультативно-дорадча; представницька; інформативна.

Визначившись із функціями, варто окреслити завдання помічника судді. Глумачний словник розкриває поняття «завдання» як наперед визначений, запланований для виконання обсяг роботи, справа і т. ін.; мета, до якої прагнуть; те, що хочуть здійснити [3, с. 200].

Оскільки помічник судді є складником апарату суду, то варто визначити завдання апарату суду. Так, із позиції П. Шпенової, основним завданням апарату суду є забезпечення безперебійної роботи судової установи та сприяння суддям у виконанні їхньої головної функції – відправленні правосуддя, здійснюючи діяльність, яка безпосередньо не стосується відправлення правосуддя. Працівники апарату суду виконують значні обсяги роботи щодо організації процедури судового розгляду, підготовки справи до слухання, перебігу судового процесу й подальшого спрямування справи. Вони безпосередньо спілкуються з відвідувачами суду, сторонами процесу, від професійності їхніх дій залежить ефективність судового процесу й формування громадської думки про судову установу. Апарат суду також може розглядатись посередником під час взаємодії судів з органами виконавчої та законодавчої влади [14, с. 139].

Отже, завдання помічника судді – це провідні заходи, які поєднуються з повноваженнями помічника суду, відображають його роль у судовій системі та спрямовані на реалізацію основних функцій судочинства та надання якісних адміністративних послуг у цій сфері.

Далі варто більш спеціально підійти до завдань безпосередньо помічника судді, так, основним завданням помічника судді є максимальне сприяння ефективному і своєчасному правосуддю [13].

Тобто помічник судді частково здійснює адміністративно-правове забезпечення судочинства. Науковець В. Бойко визначає поняття адміністративно-правового забезпечення діяльності місцевих судів регламентованими нормами адміністративного права адміністративної діяльності спеціальних суб'єктів публічної адміністрації у формі надання адміністративних послуг і здійснення виконавчо-розпорядчої діяльності з метою гарантування відновлення фізичним і юридичним особам, які звернулися до місцевих судів, порушених прав, свобод і законних інтересів та функціонування судової системи місцевих судів в цілому [4, с. 13]. Ученим А. Іванищуком сформовано поняття адміністративно-правового забезпечення судової гілки влади – цілеспрямованого нормативно-організаційного впливу норм адміністративного права, які розвивають та уточнюють конституційні норми, що визначають теоретико-правові засади функціонування судової гілки влади з метою створення належних умов для забезпечення суддями прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, публічного інтересу держави й суспільства в цілому [7, с. 201].

Отже, основним завданням помічника судді є сприяння правосуддю через організаційно-правове забезпечення учасників судочинства, яке передбачається внутрішніми нормами та адміністративним законодавством із метою захисту публічного інтересу суспільства у сфері судоустрою.

Згідно з чинним законодавством України, помічник судді не здійснює правосуддя, а надає судді допомогу в межах установлених повноважень. Його основними завданнями є складання для судді проектів документів; підбір законодавства та судової практики, необхідних для розгляду суддею конкретної справи; ознайомлення учасників процесу з матеріалами судових справ; підготовка матеріалів для розгляду судової справи та контроль за виконанням відповідних документів тощо. Делегування частини повноважень (підготовка проекту рішення суду) помічником дозволило значно збільшити продуктивність роботи судді. Таким чином, вирішення проблеми збільшення обсягу роботи судді стало можливим завдяки введенню посади помічника судді [13].

Функціонально помічники суддів виконують високоінтелектуальні завдання, які пов'язані з аналітикою, дослідженням та вивченням справ, законодавства, відслідковують документацію, пов'язану з провадженнями у справах [12].

Отже, до додаткових завдань помічника судді належать підготовчі дії щодо документованого забезпечення суду й аналітичні та статистичні напрями стосовно організації роботи суду.

Висновки. Функції помічника судді – це основні напрями, які виражають зміст діяльності помічника судді та виражаються через сукупність організаційно-правових заходів, які спрямовані для досягнення мети діяльності помічника судді. Завдання помічника судді – це провідні заходи, які поєднуються з повноваженнями помічника суду, відображають його роль у судовій системі та спрямовані на реалізацію основних функцій судочинства та надання якісних адміністративних послуг у цій сфері.

Список використаних джерел:

1. Аверьянов В.Б. Функции и организационная структура органа государственного управления : учеб. пособие. / В.Б. Аверьянов. – Киев : Наук. думка, 1979. – 150 с.
2. Бачило И.Л. Функции органов управления (правовые проблемы оформления и реализации). / И.Л. Бачило. – М. : Юрид. лит., 1976. – 200 с.
3. Білодід І.К. Словник української мови: в 11 тт. АН УРСР. Інститут мовознавства. – К.: Наукова думка, 1970–1980.
4. Бойко В.П. Адміністративно-правове забезпечення діяльності місцевих судів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. НДІ публіч. Права / В.П. Бойко. – Київ, 2016. – 16 с.
5. Булкат М. С. Система функцій судової влади // Публічне право. – 2016. – № 4. – С. 201–211.
6. Відкрите звернення помічників суддів Вищого адміністративного суду України. Київський апеляційний адміністративний суд: офіційний веб-портал. – 2016. Режим доступу: <http://kaas.gov.ua/about/news/617-vidkrite-zvernennya-pomichnikov-suddiv-vishchogo-administrativnogo-sudu-ukrajini.html>
7. Іванищук А.А. Адміністративно-правове забезпечення судової влади в Україні : монографія. // Відкритий міжнар. ун-т розвитку людини «Україна», Ін-т права та суспіл. відносин. – Київ ; Херсон : Гринь Д. С., 2015. – 433 с.
8. Козлов А.Є. Конституційне право: підручник / А.Є. Козлов. – М. : Видавництво БЕК, 1997. – 464 с.
9. Коломієць Т.О. Адміністративне право України. Академічний курс: підруч. / Т.О. Коломієць. – К. : Юрінком Інтер, 2011. – 576 с.
10. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
11. Марочкін І.Є. Організація судових та правоохоронних органів: підручник для студентів юрид. спеціальностей вищих навч. закладів / І.є. Марочкін, Н.В. Сібільова. – Х.: ТОВ «Одіссей», 2007. – 528 с.
12. Осика І.М. Статус помічника судді місцевого загального суду у світлі положень нового Закону України «Про судоустрій і статус суддів». // Вісник Вищої ради юстиції. – 2010. – № 4. – С. 6–18.
13. Посібник помічника судді загального суду. – Київ, 2010. – 509 с.
14. Шпенюва П.Ю. Завдання та функції апарату суду, їх значення в організаційному забезпеченні судової діяльності // Часопис цивільного і кримінального судочинства. – 2016. – № 5. – С. 132–140.